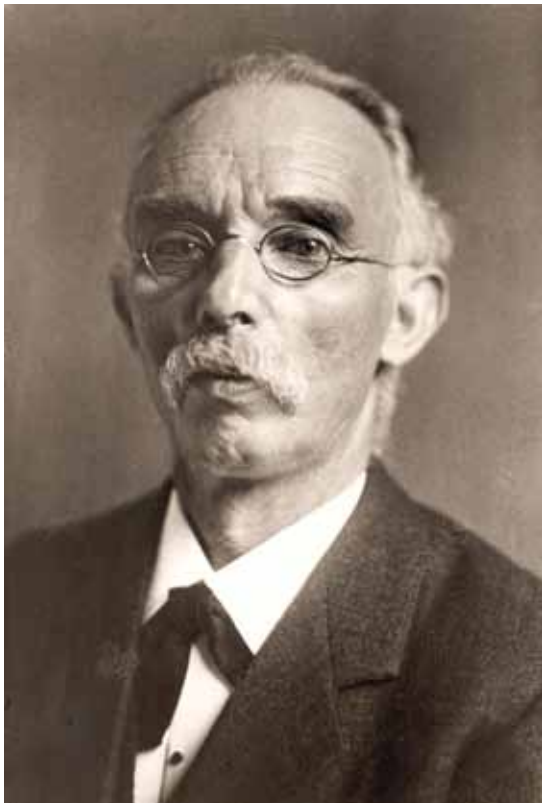

Meester Heuvel verliefd

CeesJan Frank en Dinie Frank-Laar

Op een mooie avond in mei 1890 vond een bijzondere ontmoeting plaats. Hendrik Willem Heuvel uit Oolde raakte even in de ban van de knappe wethoudersdochter Dientje Aalpol. Ze zien elkaar daarna nooit meer. Dientje trouwde met de smidsbaas Derk Laar en stichtte een groot gezin, dat in 1924 naar Laren verhuisde. Nog geen jaar later kwam ze te overlijden. Een kleine geschiedenis bij een weemoedige herinnering van de bekende meester Heuvel.

Hendrik Willem Heuvel, foto uit de jaren 20 (bron foto www.dialeckring.nl).

Eén van Larens beroemde zonen is Hendrik Willem Heuvel. Hij kwam in 1864 ter wereld op de boerderij "Blauwhand" in Oolde. Het zag er eerst naar uit dat hij, zoals de meeste boerenjongens van zijn tijd, de boerderij van zijn vader trouw zou blijven. Hendrik Willem had echter andere ambities. Hij leerde door en werd onderwijzer, eerst in Laren op de school van meester Postel, later als schoolhoofd van de school in Gelselaar (1890) en de Hofschool in Borculo (1901), en de landbouwschool aldaar. Daarnaast was Heuvel bijzonder actief in het kerkelijk werk, streed hij tegen drankmisbruik en gaf hij, tot aan zijn overlijden in 1926, landbouw cursussen aan de boeren in de regio. En natuurlijk is hij bekend als belezen streekhistoricus, die de geschiedenis van het land van Berkel en Schipbeek vastlegde en tal van verhalen optekende over het volksleven in de Achterhoek.

De oude boerderij van de familie Aalpol aan de Beusebergerweg ten zuiden van Holten. Meester Heuvel spreekt van het Holterbroek, maar eigenlijk wordt het gebied hier Beuseberg genoemd (foto met dank aan J. Jansen uit Holten).

De ontmoeting met Dientje

De Larense Heuvel Werkgroep doet onderzoek naar het leven en het werk van deze opmerkelijke man. Daarbij stuitte werkgroepmedewerkster Gerda Stokreef-Braakman op een bijzonder persoonlijk document van Heuvel in het archief van het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers in Doetinchem¹. Het document, een in 1925 op schrift gestelde herinnering van de oude Heuvel, brengt ons terug naar de jonge jaren van de schoolmeester. Het is mei 1890 en Hendrik Willem is druk op zoek naar een aanstelling. Hij ontmoette daarbij de intrigerende "Dientje", één van de dochters van Hendrik Jan Aalpol, hereboer in het Holterbroek en tevens wethouder van Holten. Een belangrijk man dus in verband met zijn sollicitatie naar de functie van hoofd van de dorpschool in Holten.

Na een lange tocht door het schilderachtige boerenland bereikte hij op een mooie voorjaarsavond de oude hofstede van Aalpol, hopen op een goed gesprek met de wethouder. Die trof hij niet thuis, maar wel de drie dochters van de boer, een tweeling en een jonger zusje. Hendrik Willem werd getroffen

door de intrigerende Dientje met haar donkere ogen, de ene helft van de tweeling, "een liefelijke verschijning, een slanke maagd met gevulde vormen, die door het nauwsluitend lijfje zoo goed uitkwamen" zo mijmerde de historicus 35 jaar na de ontmoeting met de Holtense schone. Hoewel ze elkaar nooit meer hebben gezien, heeft hij Dientje nooit helemaal uit zijn gedachten kunnen bannen. Af en toe was er een flard van een bericht, haar huwelijk, kinderen, en uiteindelijk haar overlijdensbericht in 1925. Reden voor het vastleggen van deze mooie herinnering uit een ver verleden.

De enige foto waarop het echtpaar Derk Laar en Dientje Aalpol alleen zijn afgebeeld, mogelijk rond 1910 gemaakt. Gezien de al grijze baard van Derk betreft het niet de huwelijksfoto uit 1891.

Dientje en haar gezin

Van Heuvels leven en loopbaan is veel bekend, maar hoe is het de jonge Dientje Aalpol verder vergaan? Ze was één van de acht kinderen van Hendrik Jan Aalpol (1837-1919) uit zijn tweede huwelijk met Hendrika Schutte (1841-1886), afkomstig uit Verwolde. De tweeling Alberdina Johanna (Dientje) en Frederika Johanna (Dieke) werd op 25 december 1865 in Holten geboren.

Dieke Aalpol trouwde in 1902 met de landbouwer Derk Jan Marsman uit Laren. Ze overleed op 19 maart 1958 te Verwolde, op 92-jarige leeftijd. Ze had haar tweelingzuster zo'n 33 jaar overleefd, want de liefталige Dientje werd slechts 59 jaar. Zij trouwde, tegen de zin van haar familie, die haar als oudste dochter graag op de boerderij had gehouden, buiten de boerenstand. Dat gebeurde op 23 mei 1891 in Holten met de 31-jarige smidsbaas en leermeester Derk Laar, afkomstig uit Warnsveld. Dientje en Derk vestigden zich kort daarop in de gemeente Gorssel. Derk had daar een aanstelling als smidsbaas op de voormalige landbouwkolonie en internaat Nederlandsch Mettray in Eefde. Dit was een protestants opvoedingstehuis, in 1850 opgericht op het landgoed 't Rijsselt, naar Frans voorbeeld, waar jongeren met gedragsproblemen werden opgevangen. Ze betrokken er één van de dienstwoningen. Derk, met zijn imposante baard, was er een bekende verschijning. Er werden negen kinderen geboren, vier jongens en vijf meisjes. De jongens traden in het voetspoor van hun vader en raakten ook in het smidsvak. De oudste zoon, Gerrit Jan Laar (1892-1950) vestigde zich in 1919 als smid aan de Holterweg in Laren en trouwde daar in 1922 met de Larense Alberta Johanna Kuiper.

Verhuizing naar Laren

Na de pensionering van vader Derk in 1924 verhuisde het gezin, waarvan de jongste kinderen nog tieners waren, eveneens naar Laren. De familie betrok er een gedeelte van het pand Deventerweg 47-49 (aan de driesprong met de weg naar Oolde) en wel de voormalige boerderij die aansloot op de schoolmeesterswoning van Kapelle. Daar overleed Dientje, die een zwakke gezondheid had, al op 2 juni 1925.

De oude Derk regeerde als een strenge pater familias over de nog thuis wonende zoon en vijf dochters, met de verwachting dat hij ze wel bij zich in huis zou kunnen houden. Dat lukte maar ten dele. De eerste die hij moest laten gaan was dochter Hendrika (Riek), die in 1928 Laren verruilde voor het verre Nijmegen, waar ze trouwde met Bertus Verwerda. De jongste zoon Derk Jan, die was voorbestemd als kostwinner voor het gezin,

trouwde tamelijk onverwacht nog in 1940, hij was toen al een eindje in de 30. De bruid was de Larense boerendochter Gerritdina Dijkerman, wonend op boerderij 't Ruumpol. Ze kregen in 1940 een tweeling (het zat immers in de familie!): een jongen, Derk, en een meisje, dat Alberdina Johanna werd genoemd³, naar haar grootmoeder, onze Dientje. Derk Jan en zijn gezin verhuisden naar Lochem.

In het midden Derk en Dientje Laar, temidden van hun negen kinderen. De foto is in 1924 op Mettray gemaakt ter gelegenheid van het pensioneren van Derk².

Het huis van de familie Laar aan de Deventerweg, in de jaren 30. Voor de gevel staat Dientjes man Derk met zijn grote witte baard.

Alberdina Johanna Laar-Aalpol, op middelbare leeftijd.

De familie Laar in de tuin bij hun woning op Mettray in Eefde, vermoedelijk 1924.

De oude Derk, inmiddels gezegend met een lange witte baard, bleef achter met vier dochters, die hem tot zijn overlijden in 1958 zouden verzorgen. De vier ongetrouwde zusters, de "Dames Laar" waren een

begrip in Laren. Ze hadden ieder hun eigen taak in de huishouding. Inkomsten kwamen uit het dienwerk van de oudste, Gerritjen, en Antonia (Toos), die een niet onverdienstelijk coupeuse was en naailessen gaf. Ze werd daarbij geassisteerd door Fredrika (die Anneke werd genoemd). De tuin was het domein van Dine. De dames hadden de nieuwste Franse modebladen in huis en waren altijd onberispelijk gekleed in voor Larense begrippen enigszins excentrieke zelf ontworpen jurken. Ze waren erg gesteld op orde, regelmaat en het naleven van de voorgeschreven etiquette. Toos had er zelfs een cursus in gevolgd en die kennis van de goede manieren moest met iedereen worden gedeeld. Jongere neefjes en nichtjes hebben er bijzondere herinneringen aan.

Begin jaren 70 verhuisden de dames naar een nieuwe bejaardenwoning aan de Koeslagstraat. Het was daar altijd een komen en gaan van neven en nichten en hun kinderen. Ook werden de contacten met de familie van moeder Dientje Aalpol, die lange tijd op een laag pitje hadden gestaan, hersteld. In 1995 overleed de laatste zuster, Gerritjen, op 96-jarige leeftijd, in het verpleeghuis De Hoge Weide in Lochem.

De vijf dochters van Dientje, omstreeks 1926. Van links naar rechts Fredrika (Anneke), Gerritjen, Dine, Riek en Antonia (Toos).

Dientje

't Was op de 6den Mei van 't jaar 1890, een Dinsdag. Des avonds na schooltijd ondernam ik nog een verren tocht naar 't Holterbroek, wel anderhalf uur ver. Ik solliciteerde voor hoofd der dorpschool te Holten en daar in 't Broek woonde een boer, die wethouder der Gemeente en een heel goede bekende van vader was. Hem zou ik dien avond bezoeken.

Over 't hooge vonder ter plaatse, waar twee beken samenvloeien, ging ik. Een schilderachtig plekje, die breede kolk te midden van hoog geboomte, populieren, esschen en zoo meer. 't Vonder was griezelig smal en hoog en de leuning zwak, maar toch moest ik even toezien en stroomop zien en stroomaf, waar de zon tusschen kleurige wolken onderging.

Toen verder het Broek in over kronkelende zandwegen langs oude huisjes met laag rieten dak en diepe onderschoeren tusschen gele leemwanden. 't Was er zoo stil en vredig, zoo ver van de wereld, een droom van oude tijden. Daar lag het huis, waar ik wezen moest, een ouderwetsche hofstede. Bij schemeravond stapte ik door den donkeren gang in de ruime keuken met den keitjesvloer en het kleingeruute venster, waarvoor een linde de schemering nog donkerder maakte. Maar in het vertrek was het licht en heerlijk warm, want de avond was nog koud, door den gloed van een groot vuur onder den zwarten waterketel of aker, waarin men water heet maakte voor het loogen van linnen, dat daags buiten op het grasveld gebleekt werd. Daarginder in een hoek stond de groote loogton, waarin de stukken eigengereid grauw linnen, nu was gevlijd met een laken vol houtasch erboven op, waardoor men telkens weer kokend water goot, dat als een bruine loog neerzeeg en onder door het koperen kraantje weer afgetapt werd. Daarmee waren de meisjes nu bezig, twee dochters van even in de twintig, tweelingen waren het en nog een jongere.

Vader was nog niet thuis; die had nog wethoudersvergadering, maar zou wel gauw komen. Men zette mij een stoel bij 't vuur en de eene der tweelingen, die na Moeders dood als vrouw des huizes optrad, maakte koffie voor mij gereed en praatte met mij, heel verstandig en gezellig. Haar tweelingzuster Dientje zei niet veel, maar een enkel woord nu en dan, maar het klonk zacht en welluidend. Toen de groote ketel was afgezet op den strooien ketelwisch, hing zij de pan op het vuur en begon de pannekoek voor 't avondmaal te bakken. Een liefelijke verschijning, een slanke maagd met gevulde vormen, die door het nauwsluitend lijfje zoo goed uitkwamen, een mooi gezicht met donkere oogen door een aardig wit mutsje omgeven. En onder 't gesprek met haar zuster kon ik niet nalaten, telkens een blik op haar te werpen en dan ontmoetten mijn ogen soms de hare, die vragende diep reine oogen. Ik was onder de betoovering van dat avondtafereeltje, die ouderwetsche keuken, waar de gloed van den haardvuur onder de wijden boezem, de koperen ketels en de tinnen borden, het lofwerk der stoeltjesklok en zoo meer deden blinken en glanzen en te midden daarvan die liefelijke verschijning.

Niet lang daarna kwam Vader terug. Een verstandige boer, een innemend man, mijn vader had hem hoog. Wij praatten over de vacature en ik merkte al gauw, dat mijn kans niet groot was, omdat akte Fransch een groote aanbeveling was en die had ik niet.

't Was helemaal avond geworden, toen ik naar huis ging over het eenzame Broek, want over dat hoge vonder bij avond en alleen, dat leek mij wel. Een mooie avond, al was het nog wat koud en schraal. Het maantje scheen in zijn eerste kwartier en lichtte over de witte nevelbanken in de laagte. De kikkers wrokten in de slooten, een veel eentonig koorgezang, maar toch aangenaam, omdat het bij den Meiavond behoort. En in de elzenboschjes hier en daar zong de nachtegaal: hij zong van de schoonheid en de liefde, van de Heerlijkheid Gods. En voor mij uit zag ik dat mooie meisje met haar donkere oogen.

'k Heb haar nooit weer gezien sinds dien Meiavond. Later hoorde ik nu en dan van haar.

Ze was getrouwd met een knappen ambachtsbaas en met hem vertrokken ver van de groene beemden van haar geboorteland. En weer- jaren later- dat een zoon van haar was gehuwd met de dochter van die en die.....

Gisterenavond zag ik in de krant: "Heden overleed na een geduldig lijden...." Ja, dat was ze. Nog geen zestig jaar. Geduldig lijden. Ja, ze was van godsdienstigen huize...

"In haar Heer en Heiland", dat stond er niet bij, maar zoo zou het wel zijn. Zoo is het goed, zoo is de bitterheid van den dood verdwenen....

Ik heb haar nooit weer gezien. In mijn herinnering is bewaard het liefelijk beeld uit den tijd, toen ze in de twintig was..., Als engelen Gods in den hemel, heeft de Heiland gezegd, Ja zoo!...

Hendrik Willem Heuvel

Noten

1 Archief Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, Doetinchem. Inventarisnummer 1090 H.W. Heuvel, 1900-1965 Publicaties – Ver-

halen – 551. Verhaal "Dientje", z.j. concept.

2 De foto's zijn particulier bezit van de auteurs.

3 De medeauteur van dit artikel!